Leto I. - Štev. 39.

Cena za Trst in Gorico 50 stotink

GORIŠKI LIST

«Goriški list« izide vsako sredo in soboto zjutraj. — Uprava uredništvo v Gorici, Corso Verdi štev. 47 - Telefon štev. 292 — Oglasi se zaračunavajo po ceniku. - Račun pri Cassa di Risparmio Gorica.

Gorica, dne 16. septembra 1944.

Za mesto Gorica in Trst: posamezna številka 0.50 lir, polletna naročnina 26.— lir, celoletna 52.— lir. — Izven mesta Gorica in Trst: posamezna številka 1.— lira, polletna naročn. 47.— lir, celoletna 90.-

Za vsako ceno! In potem?

Trst, dne 14. sept.

(-ecoj) Naravno je. Razumljivo in jasno. Svet si želi konca vojne — želi si ga mali človek, ker ga breme vojne že strašno teži, želi si ga mala ženica, ki že mora postoteriti svojo podjetnost in trud, da preskrbi družini nujno potrebno. Želi si ga delavec, uradnik, upokojenec, vojak — vsak. In želijo si ga tudi politiki in državniki, vsi vodilni možje Evrope in sveta. Ta želja je naravna in nihče je ne bi smel kritizirati, a tudi ne izrabiti v svoje več ali manj umazane politične svrhe. Ta želja je sveta in neoskrunljiva! Je li pa v skladu z razumom, ako degenerira v željo — kakor je v zadnjem času postala pri velikanski večini — željo po miru za vsako ceno, pod vsakim pogojem?

Svet si želi miru — sprejel pa bi danes tudi premirje, vsaj mali človek in človek, ki bi mu premirje zamoglo služiti, oziroma služiti njegovemu političnemu programu. Bi li pa to premirje zamoglo služiti splošnosti? Premisli li vsakdo, ki si želi miru za vsako ceno, da bi ta mir moral značiti le premirje? Je li kdo pripravljen v bližnji bodočnosti zopet nastopiti križev pot, samo da danes, takoj, pride do miru? Miru za vsako ceno?

Sovražna propaganda, in s tem ne menimo le svetovno sovražno propagando — nam pričaruje pred oči omamno možnost takojšnjega konca vojne. Sicer nam pričaruje to možnost že nad leto dni in vojna vseeno še vedno divja, toda v teh trenutkih se človeku zdi, da je vendar nekaj na stvari, da se vendar na obzorju kaže nekaj, kar sliči zaželjenemu miru in zato človek toliko bolj upravičeno in bolj močno želi tega miru in noče več pustiti razumu prave prostosti. Nočemo oporekati možnosti bližnje odločitve. Vsa znamenja kažejo, da se ta bliža. Hočemo le svariti pred usodepolno zahtevo po miru za vsako ceno, pod vsakim pogojem! Največji nesmisel in najusodnejša napaka človeštva bi bila, da izsili iz dogodkov mir, mir za vsako ceno!

Pravzaprav bi ne smelo biti niti potrebno, pojasnjevati vzroke te naše trditve. Je li vojna dosedaj kaj odločila, kaj sklenila, kaj napravila? Je li rešila samo eno vseh svetovnih problemov, ki bodo v bodočnosti merodajni za življenje narodov in posameznikov? Je li politični položaj sveta doživel že take spremembe, da bi se zamoglo smatrati, da je vojna svojo nalogo že opravila? Kajti ni mogoče tajiti, da ima tudi vojna svojo nalogo, zelo važno nalogo, tako važno, da zanjo človeštvo žrtvuje potoke krvi svojih najboljših predstavnikov. Res je, da že konec sam avtomatično prinese sadove vojne, kakor eksplozija projetila, ki dovrši nalogo topa in strela. Toda to še ni dovolj. Preveč vprašanj še ni bilo rešenih in ako bi se ustavili pri današnjem položaju, ne bi tudi tako kmalu bilo rešenih. Politične strasti, ki so v zadnjih dneh dosegle nekak diapason, bi ustvarile povsem lažen položaj, ki bi po iztreznenju dovedle do nove katastrofe, ker bi strašno razočaranje človeštvo bolj teplo, kakor nadloga vojne same. Trenutni položaj je pa tudi vstvaril take politične pogoje, ki najdejo le v tem položaju svojo upravičenost in nimajo pravice, doživeti konca te vojne, ker bi sicer doprinesli človeštvu toliko gorja, da bi vojna v primeri z njim bila nekaj blagega. Bojujoče se sile so le zelo relativno oslabele, po dolgih petih letih vojne — torej bi bile takoj pripravljene za nov nastop, ki bi bil neobhodno potreben, ker se svet mora urediti, ako se hoče priti do trajnega miru, ki je človeštvu neobhodno potreben. Zato je želja po miru za vsako ceno nekaj blaznega in kdor agitira za takojšen mir, po vsakim pogojem je zločinec. Svet mora prestati to strašno bolezen, mora prestati to grozno krizo, sicer je izgubljen. Mnogo s politikom, katerim je tisk v zadnjih časih zadel zelo primerno ime — podzemci — bi bil mir pod temi pogoji talna voda toda svet mora vedeti, da ta njih želja pomeni izrabljanje trenutnega položaja oslabljenja, da se uresniči en politični program, ki bi v normalnih razmerah ne imel nikakega upanja na uspeh, kajti ideja, ali program, ki zamore upati na udejstvitev le v danih in skoro vedno obupnih razmerah, ne more nikako odgovarjati resničnim težnjam človeštva. Beda in obup še nikdar nista bila dobra svetovalca. Nad ljudstvom, ki ga tare beda in obup je pač lahko gospodovati in baš to je dokaz, da se s takim propagiranjem hoče izrabiti ugoden trenutek in prijeti potem človeštvo za grlo, ko ne bi bilo več pomoči zanj.

Zato treba, da vojna sledi svojemu toku, da pride do zaključka, ki bo v resnici privedel do miru in ne do premirja, ako hočemo, da bo nov svetovni red v resnici odgovarjal interesom človeštva. Bolezen mora na žalost iti preko te strašne krize, da bo premagana, sicer bomo morda za kratek čas zopet oživeli, a potem bo padec mnogo hujši. Predvsem pa se je treba čuvati pred prenagljitvijo in v teh usodepolnih časih ne vdati se na nikak način politični agitaciji, ki izrablja te trenutke, ako se nočemo za večno kesati te naše prenagljenosti. Ni še zmagovalcev v tej vojni in ne premagancev — Nemčija stoji še vsaj tako trdno kakor njeni nasprotniki, orožje govori še na vseh frontah, zato je vsaka agitacija v enem ali drugem smislu popolnoma nesmiselna, ako ne naravnost zločinska. Te besede veljajo sedaj posebno našemu narodu, ki je sicer prebolel svojo hudo nostranjo krizo in se bori s posledicami te strašne bolezni, a še ni prebolel skupne krize človeštva, ki je zanj ravno tako važna, kakor njega obstoj. Narod naj pazi, da ne zaide iz začrtane poti, ki je za nas samo ena — desno in levo je prepad — mi smemo le naprej, skozi vse bolečine sedanje vojne, ki našemu narodu niso nkakor prizanesle in mu zasekale mnogo hujše rane, kakor mnogim drugim, naprej do popolnega narodnega preporoda, brez katerega ne moremo vstopiti v veliko družino evropskih narodov. Pot do tega preporoda je jasna. Njemejniki so narodna kultura, narodne tradicije, njega izobrazba in pri nas primorskih Slovencih njega življenje sploh. Zato moramo mimo vsega ki nas skuša zavesti s te poti, mimo internacijonalizma, ker smo premala kapljica v neizmernem morju, in mimo vseh novotarij, ki jih ne razumemo in ne smemo razumeti, ker ne odgovarjajo zahtevam našega obstoja. Vojna bo končala, ko bo prišel čas, da konča, niti trenutek prej. Nikaka agitacija ne more pričarati zgodnejšega konca vojne in to je tudi prav. Zamore pa vstvariti škodljivo psihozo vznemirjenja. Zato bodi ta naš članek svarilo. Priznavamo vsakomur pravico in upravičenost do želje miru in mi sami si ga želimo, kakor vsak drugi. Toda ne za vsako ceno, pod vsakim pogojem! Tudi za naš narod je sedaj prišel čas; da vzkliknemo z našim goriškim slavčkom:

»Le vstani, borni narod moj,
Doslej v prah teptan!
Pepelni dan ni dan več tvoj!
Tvoj je vstajenja dan!«

Hočemo pa resnično vstajenje in to je mogoče le v resničnem miru, ki naj ozdravi vse rane človeštva. Na vsak način, za vsako ceno pa je treba preprečiti, da v miru, za katerega agitirajo podzemci, najdejo isti možnost, da potem v groženj polnem premirju, brskajo po še odprtih ranah človeštva in ustvarjajo, ako se jim udejstvitev njihovega političnega programa ne posreči, predpogoje za nov spopad med narodi. Ker ta je njihov cilj!

»Cavete, amici, latet anguis in herba!«

SRDITI OBRAMBNI BOJI NA VSEH FRONTAH

Uničena mostišča na Albertovem kanalu, Amerikanci napadajo pri Eupenu

Gorica, 15. sept. - V. R. - Četudi bi rada sovražna propaganda dokazala svetu, da temu ni tako, vendar se položaj na frontah v zadnjem času ni bistveno izpremenil. Fronta na zapadu sicer še vedno valovi in se spreminja, ker je v fazi ureditve, vendar pa je izgubila ves značaj premikovalne fronte in polagoma izgublja tudi značaj elastičnega bojišča. Vse to se dogaja navzlic izredno hudemu naporu Amerikancev, ki pri Eupenu hočejo prodreti za vsako ceno, dočim Kanadci forsirajo prehod Albertovega kanala in kanala ob Maasu in Šeldi. Toda nemška bramba je sedaj nastopila zelo trdo. Četudi se še tupatam nemške čete umikajo, vrše to popolnoma načrtno in ne da bi pri tem žrtvovale velikega ozemlja kakor v teku zadnjih tednov. Le ob obeh straneh Nancy-a je sovražniku dano da polagoma napreduje, kar pa v tem področju z ozirom na splošno stanje zapadne fronte ni velike strategične važnosti. Skupine, ki so tekom operacij zadnjih dni bile obkrožene, si polagoma izvojujejo izhod iz pasti, ki so jim jih mislili staviti Angloamerikanci. Baš te dni so se te skupine pri Neuf-Chateau oprostile sovražnih klešč in se priključile zopet armadi. Pri Vescul-u je sovražnik imel izredno težke izgube. Tudi trdnjave ob Rokavskem kanalu in na atlantski obali prizadevajo sovražniku krvave izgube. Tako Calais, Boulogne, Brest in ob izlivu Gironde.

Tudi v Italiji se sovražniku zopet zelo mudi. Pričel je z izredno močnimi napadi na severu Pistoie in Lucce in tudi na severu Firenc. Vsi napadi so bili odbiti do par krajevnih vdorov, ki so ostali brez posledic.

Tudi vzhodna fronta ne nudi bistvenih sprememb, razen južnega dela, kjer trenutno ni merodajen vojaški temveč politični položaj. Jasno je, da mora vplivati nov politični položaj na potek vojnih dogodkov, posebno v Romuniji in na Bolgarskem. Vendar pa se tudi že tam kaže nekaka težnja do stabilizacije front, razen na skrajnem jugu, kjer skušajo sovjeti prodreti do Črnega in Egejskega morja na eni strani in čez Sedmograško proti Ogrski na drugi. Dočim imajo v težnji proti jugu Sovjeti nekam lažje delo, baš radi politične zmede, se njihovi napadi na Sedmograškem razbijajo ob trdi nemško-ogrski brambi. Severni del vzhodne fronte ne nudi ničesar novega. Boji okolu Varšave, pri Sanoku in Krosnu so vedno na isti točki. Sovjeti so vdrli v Prago pri Varšavi, kjer se vrše poulični boji. To je edini uspeh Sovjetov tekom zadnjih dni. Seveda pri tem izgubljajo neverjetne množice oklepnikov.

Kakor jasno, se vsem sovražnikom Nemčije in njenih zaveznikov vedno bolj mudi. Priznati moramo, da ne tratijo časa, treba pa bo videti, ako so pričeli svoje napade še o pravem času. Ako se pomisli na nedavne Churchillove besede: »Vojna mora končati tekom te jeseni, sicer . . .!« Tragično je dejstvo da ni dopolnil svojih misli in ta njegov sicer pojasnjuje toliko stvari — tudi besne napade na evropsko trdnjavo. Toda ure, dnevi, tedni in — meseci še tečejo . . . .

Lasten dom za vsako družino

Zmotili so se in se še motijo različni krivi preroki, ki napovedujejo, da se človeštvo vedno bolj spreminja v brezoblično maso, v eno samo skupno število med seboj si sličnih bitij, ki postajajo brez volje, le postavka v neskončni množici, ki mislijo tako in hočejo, živijo tako, kakor hočejo le redki izbranci, kakor jim to ukazujejo višje volje in višji interesi. V tem prizadevanju, ponižati človeštvo na trumo brezodlične slepe in slepo ubogljive množice, ki je le orodje v rokah drugih, ste si mednarodni kapitalizem in komunizem tako slična, da skoraj ne vidimo nikjer razlike med njima in tudi v končnem namenu ne: oba ponižujeta človeka, uničujeta družino, oba gradita na milijonih in milijonih človeških žrtev in obema je cilj čim večje gomiljenje kapitala, to se pravi moči in oblasti, le s to razliko, da kapitalizem stremi za nagomiljenje kapitala v roke nekaj desetih tisočev ali še manj, komunizem pa v roke brezdušnega državnega birokratskega aparata — oba brez ozira na potoke krvi, solza in potu, ki jih tako prizadevanje zahteva.

Glavna ovira tem brezdušnim stremljenjem pa je družina in to hočeta uničiti ali vsaj razdreti oba, kapitalizem prikrito, ker mu je na poti in ker zahteva oženjeni delavec večjo mezdo — zato hoče zasužnjiti še ženo — in pa komunizem, zadnji še celo iz svojih zmotnih načel o »nemoralnosti družine«.

Hrbtenica družine pa je lastni dom. Zato je najbolj zdrava družina tam, kjer je družina na svojem, v lastni, čeprav zadolženi hišici, to je na kmetih. V resnici je lepša in bolj prijazna še tako skromna kmečka bajta, kakor pa odurno delavsko stanovanje v kakšni velemestni stanovanjski kasarni. Tako kapitalizem, kakor komunizem pa ljubita stanovanjske kasarne. To vidimo pri nekaterih podjetjih celo na Primorskem. Kapitalizem se pri tem izgovarja, da mu je bolj »ekonomično« graditi velike stanovanjske bloke, komunizem pa kar odkrito priznava, da stremi pri gradnji velikih stanovanjskih blokov, — kjer jih je utegnil zgraditi, na primer v Moskvi — pri vsem po uničenju družine, po izenačenju in po — lažji policijski kontroli nad bitjem, žitjem in mišljenjem slehernega.

Tudi avstrijski marksizem, dokler je bil na Dunaju na oblasti, je z ogromnimi stroški gradli prave stanovanjske trdnjave za svoje pristaše, prav iz istih načel.

Toda človeštvo se že krepko upira temu splošnemu izenačevanju, temu uničevanju volje in osebnosti posameznika, zatiranju družine in temu vtikanju v stanovanjske ječe, pa naj te tudi imajo centralno kurjavo in plin in naj bodo še tako v središčih prometa in blizu delavnic. Sodobni človek že gleda za lastnim domom, za lastno hišico, za svoj do-

mek, kjer bo na svojem s svojo družino. Prav za prav je to stremljenje že staro, toda organizirano je bilo le malokje. Na čast zadružništvu, zlasti krščanskemu, moramo povedati, da je to prvo razumelo. Kdor je bil kdaj na primer v Ljubljani, je občudoval krasno predmestje Rožno dolino, ki je »rožna« v pravem smislu besede. To je eno izmed velikih del očeta slovenskega zadružništva pok. Janeza Ev. Kreka. Z malimi sredstvi, skoraj brez denarja, toda z lastnim napornim delom so pred dobrimi 40 leti slovenski delavci, železničarji in drugi in s pomočjo svoje stavbne zadruge, ki so jo osnovali sami, izsušili velik močviren travnik, ki ni poprej donašal skoraj nič in na njem pričeli graditi lepe enostanovanjske, tudi dvostanovanjske hiše in jih v teku let tudi izplačali. Danes so okoli teh hiš krasni sadovnjaki, zelenjadni vrtovi, celo krompir pridelajo nekateri za vse leto in to so same delavske družine, sedaj seveda že last drugega rodu. Takih cvetočih delavskih naselbin, po večini delo zadružnih naporov, je po slovenski zemlji več, največ okrog Ljubljane in po tej vojni nam bo morala biti Ljubljana tudi v tem oziru zgled.

Prav v sedanji vojni se kaže, koliko je vredno delo na vrtu, ko ima gospodinja vse zelenjave doma dovolj in včasih celo krompirja ter sadja. Delo na vrtu razvedri moža bolj, kakor pa sedanje in kvartanje v beznicah in družina, ki dela ob svojih prostih urah na vrtu, je srečna, je zadovoljna in je tudi v skrajnih stiskah za vsak slučaj neodvisna od samovolje kapitalizma. Prav to pa ne gre v račun ne kapitalistu, še manj pa komunistu, ki zasmehujeta to drobno zadružno, toda koristno delo, to malo »vrtnarstvo«. Kako srečna bi bila dandanes vsaka mestna gospodinja, ako bi imela kak košček vrta, celo tu v Gorici, sredi same vrtne dežele!

Moderne države spoznavajo pomen takih enodružinskih domov z vrtovi. Podpirajo gradnjo takih naselij, bodisi s posojili, z garancijami, s pospeševanjem stavbnih zadrug. Načela pri ustanavljanju takih domov so predvsem ta: Delavec ali uradnik, ki si gradi svoj dom, mora imeti vsaj toliko prihrankov, da plača zemljišče, na katerem naj stoji njegov dom. Gradivo in delo mora biti izvršeno na zadružni podlagi in v vzajemnosti. Novi lastnik mora tudi z lastnim delom, kolikor ve in zna, sam delati pri gradnji svojega doma. To ga pride stati cenejše in več ljubezni bo potem imel do doma. Tudi razne socialne ustanove, kakor zavarovalnice, zavarovalni, pokojninski fondi in slično morajo taka stremljenja pospeševati, saj je lasten dom ena najbolj zanesljivih pokojnin na stara leta. Novi dom mora imeti vse potrebne pritikline in vsaj tri družinske prostore: sobo za starše, sobo za dečke in sobo za dekleta, po potrebi pa še več. Vrt mora biti vsaj toliko velik, da pridela gospodinja na njem vso potrebno svežo zelenjavo. Oddaljenost od središč mesta in od delavnic dandanes nima tolikšne vloge, spirčo dobrih cest, razvitega kolesarstva in drugih prometnih sredstev, ki se bodo po vojni še stopnjevale. Kaj pa je dandanes komu, če stanuje v sredi mesta, na slabem zraku, kjer si še otrok ne upa spustiti za hip iz stanovanja ali pa če stanuje na svežem zraku dva, tri kilometre zunaj, sredi vrtov!

Med obnovitvenim programom našega naroda po vojni mora stati tudi geslo: Vsaka družina imej svoj lastni dom!

-lr.

De Gaulle razorožuje partizane

Položaj v Franciji

»Yorkshire Post« pravi, da je danes ena od največjih nevarnosti za francoski narod njegova mladina. Leta in leta se je na stotisoče francoskih mladih ljudi udejstvovalo pri terorističnem početju; postali so pustolovci, ki jim ni več za nobeno pravo delo.

Ameriški vojni poročevalec Miller ugotavlja, da se za lepim pročeljem francoskih patriotov (tako imenovanih »maquistov«) skrivajo dobro organizirane roparske tolpe, ki terorizirajo cele predele, kakor n. pr. visoke Savoje. Tvorijo jih pobegli zločinci, ki brezobzirno vse požigajo, v prvi vrsti vasi, manjša podeželna mesta in samotne kmetije. (To so vredni bratci naših »osvoboditeljev« — po lastnem zavezniškem priznanju.)

Švicarski časopis »La Revue« je poslal posebnega poročevalca v sosedne savojske gore. V njegovem poročilu se bere med drugim:

»V trenutku ko zapuščam Evian, vidim, kako razobešajo sovjetsko zastavo poleg francoske in zaveznišklh. Ko sem prišel v Thonon, sem opazil, da so se bili pravkar odigrali »veliki« dogodki. »Rdeča brigada«, sestavljena iz roparjev, tatov in morilcev vseh mogočih dežel, je bila mesto zasedla in ga je po oplenitvi trgovin ravno zapuščala. Kri je tekla v potokih«.

Po poročilih iz Lizbone presega teror v »osvobojenih« predelih Francije vse, kar je doslej doživel Alžir. Preden so vkorakale angloameriške čete, so komunistični maquisti ponekod docela iztrebili vso inteligenco. Njihovo početje je šlo brezobzirno po načrtu: celo marsikaterega kot degaullista znanega meščana so ustrelili, češ da je reakcionar.

Švicarski list »Le Democrate« poroča, da v Franciji doživljajo zopet grozovite čase francoske revolucije in da de Gaullova preka sodišča premočno spominjajo na revolucijske tribunale iz leta 1796. Časopis piše dobesedno: »To ponovno oživljenje revolucijskih tribunalov iz jakobinskih časov je do danes najbistvenejši izraz vladne sposobnosti generala de Gaulla. Kam vodi de Gaullovo delo, je vidno iz tega, da ne nastopa de Gaulle samo proti onim, ki so v času nemške zasedbe sodelovali z Nemci, marveč, da nastopa tudi proti onim, ki so kot »podtalno gibanje« ali »makiji« opravljali delo de Gaulla v času, ko se še on ni upal priti v Francijo. Danes pa skuša de Gaulle, kakor javljajo inozemski poročevalci, razpustiti ali sprejeti te elemente v redno vojsko, neglede na to ali so to makiji ali pa člani kake druge uporniške skupine. Pristaši teh pokretov pa zopet izjavljajo, da ne bodo nikdar položili orožja, ker pripada de Gaulle oni kategoriji Francozov, ki so bili leta 1940. odgovorni za poraz.«

Iz *Berna* poročajo, da je general de Gaulle dal upravitelju mesta Pariza generalu Koenigu kot prvo nalogo, da razoroži vse pripadnike tolp in jih skuša organizirati v redni vojski, ki bo poveljevana od rednih oficirjev.

Političen položaj je povsem zamotan. De Gaulle hoče sedaj ustanoviti četrto republiko. Komunisti izvajajo vedno večji pritisk na de Gaulla in že zahtevajo zvišanje državnih plač za 50 od sto. Nadalje zahtevajo v vladi več mest. Nasprotno de Gaullovim odredbam poskušajo komunisti v vsakem kraju, ki so ga »osvobodili« Amerikanci, ustanoviti lastno politično in upravno organizacijo.

Dejstva in ugotovitve

„Radijski govor kraljice Marije"

Zadnjič smo poročali o čudnih sredstvih komunistične propagande, ko je na pr. govorila neka Pepca v Zdenski vasi na Dolenjskem — in se v dolenjskem narečju izdajala za jugoslovansko kraljico Marijo. V zabavo našim čitateljem ponatiskujemo še naslednje podrobnosti iz ljubljanskega »Slovenca«:

Dne 3. oktobra 1943. je bil miting v Zdenski vasi v gostilni Štrumbelj. Po mitingu so napovedali govor jugoslovanske kraljice-matere Marije. Za ta govor so radijski sprejemnik primerno »jačili«, kakor so rekli. — Pa nek neumen deklič je opazil, da so v radio vtaknili poleg električne žice tudi telefonsko, tisto, ki je bila napeljena v hišo Štupnikove Rozale, kjer je bil telefon. »Kraljica« je spregovorila: čudno domač je bil naglas, beseda čisto dobrepoljska. In nalašč za Dobrepolje je govorila. Hudovala se je na »belo gardo« in prosila ljudi, naj vendar komunistom kaj boljšega kuhajo, ne le repo in kolerabo. Ljudje bi bili še kar verjeli da ni nek paglavec odkril v Štupnikovi hiši »jugoslovansko kraljico, ki je telefonirala v zvočnik. Bila je to Štupnikova Jožefa, simpatizerka OF. Oh ti paglavec, da si vse pohvaril. (Poročali v »Slovencu« z dne 28. januarja 1944.)

Tako je naše podeželsko ljudstvo že pred enim letom spoznalo vrednost in »pristnost« komunističnih »radijskih govorov«. Naj bi govoril za komuniste kdor koli, noben slovenski kmet ni več tako neumen, da bi verjel v pristnost takih govorov, saj ve, da so komunisti v širjenju svojih laži zares iznadljivi, ker so tudi zares — brezvestni. — Edino kak ljubljanski gospodek, ki se ima za najbolj brihtnega na svetu, nasede otročjim komunističnim trikom in s tem seveda javno manifestira svojo »brihtnost«.

Socialnost komunističnih voditeljev v praksi

Še zmerom imamo med nami gospodo, ki se ne naveliča dokazovanja, da se bo treba s komunizmom pobotati, ne spomni se pa, da bi bilo prav in pošteno, če bi se poprej pravično pobotala s tistimi, ki so jo pomagali spraviti na konja. Še zmerom slišimo o advokatih, ki imajo svojo posebno socialno moralo do personala. Še zmerom se šopirijo med nami trgovci, ki jim uslužbenec ni človek. Še zmerom srečujemo obrtnike, katerih nameščenci ne morejo s svojimi prejemki ne živeti ne umreti.

Hočete dokazov? Samo štiri imena iz obilice tistih, ki imajo zmerom polna usta o kompromisu s komunizmom, socialnega kompromisa jim pa nikdar ni bilo mar — imena njih, ki so šli v hosto delit slovenskemu narodu socialno »pravico«, doma, v lastni hiši, je pa niso hoteli poznati.

Dr. Lado Vavpetič, eden od naših najbolje služečih advoktaov, danes član vrhovnega plenuma OF, je imel do lanskega poletja v Ljubljani razkošno stanovanje in avto, svoji uradnici je pa šest let plačeval reci in piši po 300 din na mesec;

Dr. Darko Černej, danes notranji minister OF, je eni svojih uradnic plačeval po 250 lir na mesec in šele dva meseca, preden je šel v hosto »osvobajat« slovenski narod, ji je zvišal na 350 lir — kljub temu, da je znašal zakonito ugotovljeni eksistenčni minimum 592 lir na mesec;

Dr. Boris Puc, danes rdeči »sodnik« na Goriškem, je imel v službi uradnico, ki ji je skoraj dve leti plačeval po 400 din na mesec;

Dr. Maks Šnuderl, danes član vrhovnega plenuma OF, je leta 1939, vzel v službo uradnico in ji plačeval 400 din na mesec.

(»Družinski tednik«).

„Goriški list"
v vsako našo družino!

John Scott o sovjetih

Bern. Nekateri švicarski listi prinašajo odlomke knjige ameriškega časnikarja Johna Scotta. Ta Amerikanec namreč piše o narodu, ki mora krvaveti, jokati in zmrzovati, o deželi, v kateri stradajo milijoni in v kateri so postavljeni tisoči pred vojno sodišče in ustreljeni. Dobesedno piše: »Sovjetska zveza se nahaja že od leta 1934 v vojni in narod je trpel, krvavel in plačal. Ljudje stradajo, tisoči so bili postavljeni pred vojno sodišče in ustreljeni«.

GOSPOD NUNC

Zdaj smo postali moderni in poznamo le monsignorje, dekane in župnike, malokje kaplane, ker jih skoro ni. Narod po deželi pa je tudi cerkvene osebe vključil v družinsko skupnost ter jih nazivlja »gospod nunc«, duhovne bratre, ki so z ljudmi v nekakem duhovnem sorodstvu. Vsak duhovnik na Vipavskem, Krasu in Brdih, pa najsije bil vikaren, kurat, župnik ali dekan, star ali mlad, odličen ali preprost je veljal ljudem za nunca, kakor je vsak odrasli moški Vipavcem še dandanes »stric« in vsaka odrasla ženska »teta«. Šele novejši čas je prinesel s seboj razlike: gospod, gospa in celo gospodična, kar se zelo smešno sliši zlasti starim ljudem, ki jim te »šinjorije« ne gredo v glavo.

Povezanost med ljudmi in prijetno družinsko obilježje so bili najlepši znaki starih slovanskih zadrug. Nikjer na Slovenskem se ni ohranil toliko družinske zavesti, kakor med Goričani. Izraz »nunc« je ponekod na Goriškem še sedaj v rabi in pomeni isto, kar vipavska teta. Skupni prazniki, ki jim pravijo ponekod shod, drugod pa »šagra«, vaški ples na barjarju, koledovanje, fantovščine, vzajemna pomoč pri bendimi, košnja, slačenje turščice so še pred desetletji pričali v družinskem duhu, ki je preveval vso vas.

Najodličnejši osebi v vasi sta bila gospod nunc in župan. Marsikateremu županu se je za malo zdelo, da ga po časti in znanju prekaša duhovnik. Do vidnih sporov, pa ni prišlo, razen ponekod na Krasu, ker sta se obe vaški »oblasti« ravnali za božjem navodilu: Cesarju, kar je cesarjevega in Bogu, kar je božjega! Izredna skromnost duhovnikov in priznana uvidevnost vaških županov sta preprečili poseganje v tuj delokrog, zato je vsak nemoteno oral na svoji njivi.

Oba so spoštljivo pozdravljali: gospod nunc s »Hvaljen Jezus!« in župana z »Dober dan!« Eno stvar so pa naši ljudje zelo zamerili duhovniku in županu: če bi bila namreč »previsoka«. Kar nič niso obrajtali nunca, če je šel mimo vinograda, travnika ali njive, pa ni voščil: »Bog daj srečo!« Nos se jim je povesil, če je prišel v hišo, pa je odklonil kozarec vina. »Fržmaga se mu!« tako so sodili, »pregosposki je!« Vkljub vsem opravilom takemu gospodu nuncu ni kazalo druzega, kot da je vzel svojo kuharico in štolo, pa jo odkuril čimpreje iz vasi drugam. Se hujše pa je bila zamera, če ni gospod nunc iz »uhernije« ponudil kozarec vina gospodarju, ki je prišel v farovž. »Bog mu ga požegnaj!« so oponašali. »Nabrali smo mu ga, sprešali, nalili, pa ga je zabil v sod, da se ga niti za mašo ne privoščil!« Takem duhovniku je v fari odklenkalo. Roka roko umiva!

To gostoljubje bi marsikdo štel za usiljivo. Če pa pozna mišljenje in dobro srce naših ljudi, jim tega ne bo štel v zlo. Takole so mislili možaki: »Ti si res gospod nunc, imaš od Boga oblast. V cerkvi te moram poslušati in biti lepo tiho, četudi me s prižnice obdelavaš. Pri krstu, birmi, spovedi, poroki in pogrebu — skratka: v cerkvi si ti na vrhu in jaz moram ubogati in ti biti pokoren. Prav je tako! Če pa ti prideš v mojo hišo ali v moj hram, si moj gost in jaz sem gospodar. Zdaj sva vsaj na zunaj zamenjala vloge! Če ti torej ponudim vina, ga pij, če ti odrežem kos turščičnega kruha, ga jej, če te kaj vprašam, mi odgovori! Se celo vesel je bil gospodar, kadar se ga je gospod nunc malo nasrkal, pa ga je spremljal iz hiše. Takole je hudomušno razmišljal: V nedeljo in praznik, na prve petke in misijone, za procesijo in pogrebom me vodiš in spremljaš ti, danes pa, ko si moj gost, te spremljam in vodim jaz. Tudi jaz sem vsaj enkrat v letu na vrhu.« Bog ne daj, da bi duhovniku kdaj opočital ta kozarec! Se ponosen je bil, da se ni ognil njegove hiše in njegovega soda. Pa je tudi gospod nunc razumel svoje farane. Vse hiše je obiskal, otrokom je prinesel podobic, materi in dekletom medaljic, fantom in gospodarju pa moško besedo. Pa tudi če ni ničesar prinesel, je bil vseeno dobrodošel. Le

VESTI IZ GORICE IN DEŽELE

Z dežele nam pišejo

Z GORENJEGA POLJA

Odkar je začel izhajati Vaš list, ni še spregovorila svojo besedo o morilski OF Gorenjepoljska župnija, v kateri se je, kakor drugod, zaredil mrčes ki ga bo težko odpraviti: terenci. To so nevarna bitja: zvita, nevošljiva, grabežljiva. Kam je šel ves denar, ki so ga »oni« pobirali za »Rdeči križ« in za »uboge družine?« Tiste družine, ki jim je padel gospodar, kot prisilni mobiliziranec, pri partizanih, so morale same skrbeti, da se preživijo.

Ako si šel k terencem prosit, naj ti vendar kaj pomagajo z živežem ali denarjem, so ti tarnaje dali »iz usmiljenja« osem krompirjev. Lahko si bil zadovoljen in zahvalil Boga. Še manj sreče si imel pri drugih »...kaj? ...kaj? Mi nismo nič, mi nimamo nič pri tem...« in začela se je prepirati in jadikovati »kaj vse si izmišljujejo ljudje! Mi nismo nič. To so ljudske kvante.

Moj Bog! Nam bo že On poplačal to in druge krivice.

Jaz pa Vas vprašam terenci: ako Vi niste »nič« zakaj potem je Vaš mož podpisoval dovoljenja tistim ki so hoteli iti čez hrib? Zakaj ste zbirali prispevke za bandite? Zakaj ste delali odbore za OF? Zakaj ste pisali grozilna pisma? Zakaj je Vaša hči nosila letake, delala propagando, slepila poštene in dobre mladenke, jih vabila v gozd, češ: naša mama je zelo zadovoljna, da grem jaz. A vendar ni šla, marveč je še naprej delala za morilsko OF? s tem da je vojakom (mongolcem) preskrbovala propagandnega materjala? To je samo par odlomkov iz Vašega gnusnega dela in ko bo prišel čas se bo odkrilo Vaše morilsko početje in vseh terencev, komisarjev in pomagačev iz Gorenjegapolja, Anhovega, Ložic, Golievice, Robidnegabrega, Deskel, Plavi.

Je še mnogo reči ki bodo prišle na dan ena za drugo in pričale proti vam, terenci! Takrat se ne bo več sodilo in obsojalo v »neki« hiši pri cerkvi ampak javno, pred ljudstvom. Narod vas bo sodil in obsodil.

IZ VIPAVSKE DOLINE

Tovarišica! Naziv ki je postal marsikateremu poštenemu zavednemu slovenskemu dekletu neprijeten, in vendar bi bilo želeti da bi si bile res vse tovarišice, ne sicer v službi mednarodnega komunizma, ampak v službi Boga in naroda. Ve ki ste vesele da vas naši največji narodni izdajalci Ofarski hlapci imenujejo svoje tovarišice, ali ste že pomislile koliko ste pripomogle k uničevanju našega naroda, z vašim nesramnim početjem. Ženska ki je po naravi nežna, rahločutna, je zatajila svojo naravo in začela vihteti orožje nad lastnimi brati in se vlači po gozdu v sramoto poštenega slovenskega depleta. Pa tudi tiste ki delajo na terenu v službi OF koliko človeških življenj imajo na vesti: izdajajo v smrt svoje poštene brate, ali pomagajo pri dejanjih, radi katerih gorijo naši domovi in so odpeljane v begunstvo cele družine in zakaj vse to? Mar res iz ljubezni do slovenskega naroda, ko so pa večina njih simpatizirala s Savojci, morda še verujejo da bodo radi tega zasluženja imele odlične službe po vojski; ko pa same pravijo in prepevajo da bomo vsi enaki, pa tudi ko bi bilo res, prav srečne bi se morale počutiti v takih službah pridobljenih z bratovsko krvjo.

Toda OF je že obsojena na smrt, narod sam bo sodil tiste ki so pomagali k njegovemu uničevanju. Primorska dekleta! Kvišku, pokažimo da tudi v nas ni zamrl narodni duh, ne, saj živi morda bolj kot kje drugje, saj nam ga niso morali zatreti zatiralci našega naroda.

IZ AJDOVŠČINE

Tudi v našem prijaznem trgu smo koj od začetka z veseljem pozdravili »Goriški list«, vedno ga radi čitamo in nestrpno čakamo nove številke; saj nam nudi to kar smo že leta pogrešali, namreč: domačega glasila v topli materinščini. »Goriški list« nam v popolni meri zadošča to, saj je lep in zanimiv nad vse pričakovanje; zato naj bo četudi pozno pozdravljen v naši sredi, z željo mnogega uspeha tudi v nadalje

Prvega septembra nas je zapustil č. g. novomašnik Ljubo Marc in šel v svojo prvo službo kot kaplan v Cerkno. Novo sv. mašo je z vso slovesnostjo obhajal 11. junija. Mladina in vsi farani so se zelo potrudili ter okusno okrasili cerkev in slavoloke zunaj, naš požrtvovalni pevski zbor se je tudi dobro odrezal z latinsko mašo in drugimi pesmimi. Bil je to za nas krasen dan, kljub slabemu vremenu, posebno ker že šestinpedeset let ni bilo take slovesnosti pri nas.

Pred dobrim mesecom kot je že sporočal »Goriški list« je dospela k nam mala skupina domobrancev, ki so se tukaj ustanovili, zelo nas veseli da se njih število množi. Prav veseli smo teh vrlih stražarjev, na katere je narod ponosen. S svojimi jasnimi obrazi in odločnim nastopom morajo navdušiti vsakega poštenega Slovenca. Torej naj bodo pozdravljeni med nami domobranci od vseh narodno čutečih Ajdovcev! Prepričani smo, kot želimo da jih ne bo motilo ko najdejo tudi tu mnogo nezaupanja, toda tudi tukaj slepci spregledujejo, sicer počasi, pa vendar.

Tovariši so Ajdovcem posebno hvaležni, vsako storjeno jim dobroto skušajo takoj povrniti, tako da včasih kar hitro žrtvujejo nekaj min, dobro izurjeni streljači več krat prav dobro zadenejo da ti dragoceni protidarovi pridejo prav k njihovim dobrotnikom če treba prav na mizo.

Vsi tisti ki na katerikoli način sodelujete s partizani zapomnite si da ste sokrivi vsega gorja, ki tlači naš narod. Še je čas da spregledate, a kmalu bo prepozno in sodil in obsodil vas bo narod, njegova sodba bo neizprosna!

Uspešna borba proti črni borzi

Iz pisarne vladnega komisarja za borbo proti črni borzi se je zvedelo naslednje:

V Gorici so bili trije gospodje — Milan Angelo, Bigot Ivan in Maselli Anton — ki so bili v posesti večje količine sladkorja. Ti možje se niso ozirali ne na levo, ne na desno, še najmanj pa na predpise prehranjevalnega urada in so sladkor uporabljali za pridelovanje sladkega malinovca. Na ta način so oni oškodovali vojno gospodarstvo in predvsem revne sloje, ki pač ne morejo tako globoko seči v žep, da bi kupili od teh treh junakov prepotrebni sladkor. Toda zgodilo se je, da je roka pravice posegla vmes in res pravično razsodila. Trije gospodje morajo plačati 140000 lir globe, blago, s katerim so si hoteli še bolj obtežiti žepe (seveda tudi dušo), pa je oblast zasegla, da ga razdeli ljudstvu po normalnih cenah.

Tudi v drugih mestih srečavamo junake, ki mislijo, da je vojni čas najbolj pripraven za odiranje siromakov. Tako so v Reki oblasti zaplenile lepo količino čokolade, ki bi sicer bila lep dobiček za gospode člane društva »črne borze«.

Črna borza je povsod — tako so varnostni organi za pobijanje črne borze ugotovili, ko so preiskali potnike na vlaku pri Udinah. Človek bi dejal, da še res ni hudo na svetu, ko bi videl božje darove, ki so jih nekateri imeli s seboj, da bi verižili na »vse mile više«.

V Udinah sta bila Camarda Alfonzo in di Maggio obsojena radi junačenja na trgu črne borze na eno leto in 10 mesecev ječe in 300000 lir denarne kazni.

Kdor ima sušo v žepu bo pač z nekakim zadovoljstvom bral te vrstice, ko tudi brezvestni ljudje pridejo na svoj račun — ampak prokleto grenak račun!

† Jože Jakoš odlikovan

Junaška smrt poročnika Jožeta Jakoša, poveljnika hrabrih branilcev Črnega vrha, je vzbudila splošno občudovanje tega nad vse požrtvovalnega mladeniča, ki do zadnjega ni popustil in ni poznal besede udaja. Junaštvo Jožeta Jakoša je našlo občudojoče priznanje tako med vsemi domobranci, bodisi častniki, kakor vojaki, med vsem prebivalstvom na Goriškem in širni slovenski zemlji, zlasti pa med okoličani Crnega vrha. Celo partizani sami strme nad tolikšnim junaštvom in neki partizanski voditelj se je javno izrazil: »Ako bi imel jaz več takih junakov, bi šlo za nas lažje!«

O junaštvu Jožeta Jakoša se občudujoče izražajo tudi nemški častniki in vojaki. To splošno priznanje je našlo izraza v odredbi poveljstva slovenske narodne straže, ki je pokojnika po smrti povišalo v nadporočnika. Njemu na čast se bo obnovljena Jakoševa četa poslej imenovala: »15. črnovrška četa nadporočnika Jožeta Jakoša«, njeno jedro pa bodo tvorili častniki in vojaki, ki so se rešili iz oblege Črnega vrha, četa pa bo seveda izpopolnjena.

Ljudsko gibanje v Gorici

Goriški magistrat javlja:

Rojeni so: Bernardina Gregorič, Salvator Minardi, Boris Splinder, Marija Vuga, Vilma Visin, Rafael Sessa, Lorenc Camarda; Marija Torcar, Mirella Aguzzoni, Helena Capello, Mucci Zmagoslava, Rossana Troja, Marija Katarina Barba, Id Cej, Brumatti Iva Karla, Jožef Menegutti.

Umrli so: Anton Peršič, 79 let, dimnikar; Jolanda Pekorari, 35 let, modistka; Terezija Brankovič, roj. Zizmond, 78 let, kmetica; Valentin Marvin, 67 let, poljedelec- Franc Tronkar, 77 let, kmet; Pasiuale Macia, 22 let, voznik; Amalija Morandini, 37 let, gospodinja; Rudolf Mischou, 65 let, trgovec; Albina Brezovei, 34 let, Jožef Štrukelj, 70 let, upokojenec.

Okliči: Gaetan Scaldavilla, zidar - Francka Vitale, gspodinja; Joahim Palma, poštni sluga - Jole Ledri, gospodinja.

Poroke: Emil Reggente, delavec - Dragica Spacal, gospodinja; Alferij Blasizza, teh. uradnik - Eugenija Gravnar, uradnioa; Franc Petralie, mehanik - Zofija Ferfolja, delavka.

Sprejemanje paketov za Nemčijo

Poštni paketi za Nemčijo t. j. ujetnike, internirance, delavce, se do nadaljnega zopet sprejemajo, pa naj si bodo paketi s takozv. Paketscheinom (spremnico) ali brez spremnice in sicer po običajnih predpisih (težina do 5 kg, nepokvarljiva živina, oblačilo, perilo, do 50 cigaret). V paketu ne sme biti časopisnega papirja, pisem, žganja in steklenic. Pakete sprejema in odpremlja tudi Poverjeništvo Slov. Rdečega križa v Gorici. Via Mazzini 2.

NESREČE

17 letna Ludvika Albina Maligoj se je pri perilu močno zbodla z neko iglo v prst. Zeleni križ ji je pomagal v bolnico, kjer bo ozdravela v par dneh.

20 letna Marija Srauker iz Ajdovščine je bila ranjena od delcev izstrelkov.

33 letni Anton Skvarc iz Salone ob Soči je ranjen na nogah in po obrazu od drobcev izstrelka.

Na Mohorjeve knjige v Ljubljani

se je naročilo že precej naročnikov. Naročnina lir 30. Naročite jih pri svojih župnijskih uradih ali v Katoliški knjigarni. Ne bo vam žal.

---

tega niso imeli radi, zlasti moški, če je gospod nunc takoj pričel s pridigo in če je pobožnjaško zavijal oči. Rajši kot prižnico in spovednico so ljudje videli odkrito domačo besedo, četudi je dišala po nauku in opominu. Veselilo jih je, če je gospod vprašal po letini, po družini, če je pogledal k živini ali stopil v hram. Tu so ljudje bili doma, v tem svojem delu in brigah so se znali pogovoriti, iz takega vedenja so spoznali, da je duhovnik božji človek, ki se briga za telo in dušo. Predvsem za dušo, kajpada, toda ne vsiljivo, oblastno in izključno, kot bi mu bilo vsakdanje trpljenje in borba za kruh deveta briga. In ravno potom telesnih potreb je duhovnik segel v dušne zadeve, ker so ljudje sklepali tako: Če se je za naše telesne potrebe zanima, koliko bolj mu je pač na srcu naše dušno življenje!

Najbolj nerodno je odjeknilo v hiši, če je duhovnik jamral o svojih telesnih zadevah, ali pa suhoparno pridigal. Sodba je izpadla takole: Ko je gospod nunc odšel, so prišli sosedovi in radovedno poizvedovali: »Ali je »fehtal«? »Ali je pridigal?« — Ne eno, ne drugo, kar po domače smo se pomenili. — »Škoda, da smo pri nas zaklenili vrata! Drugič ga povabimo tudi v našo hišo!« In šel je od hiše do hiše glas: To so gospod, ki se vsestransko brigajo za nas! Bog nam ga ohrani!«

Taki so bili naši goriški gospodje nunci in taki so še sedaj. Ljubezen do duš in do trpečega naroda jim narekuje, da pozabijo na lastne osebne koristi, se najtesneje povežejo z ljudstvom in vkljub nehvaležnosti sami sebe žrtvujejo za svoje farane. Kako resnična je beseda gospoda nunca, ki je nad 20 let živel med svojimi župljani pod Kucljem: »Zagotovim vas, da zaradi mene ni bila prelita nobena kaplja krvi, da ni bil nikče zaprt in da ni nobena hiša zgorela po moji krivdi!«

Mi, ki tega gospoda nunci poznamo že dolgo let, bi dodali še to, kar je skromni gospod zamolčal: Kavno radi njega je bila tara obvarovana najhujših nesrec, radi njegovega dobrega srca je bilo obrisanih nešteto solz in obvarovanih pred dušnim in gospodarskim polomom nešteto družin.

Ali je čudno, če se gozdni volkovi s tako silo in besnostjo zaganjajo v dušne pastirje. Dobro vedo za izrek: Udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce.

Narod goriški pa stoji s temi preizkušenimi pastirji, ki so v dolgih desetletjih, ko ni bilo ne duha in sluha o »narodnih« volkovih, skrbno čuvali naš jezik in vero napram vsem grabežljivim volkovom. Niso jih odvrnile od tega poslanstva ne grožnje, ne preganjanja, ne ječe, ne konfinacije in niti smrt.

Tem našim gospodom nuncem želimo iz srca, da bi kmalu zasijal naši Goriški oni dan, »ko bo spet ena čreda in en pastir!«

Iz partizanske republike

V lepih časih so imeli partizani v Ligu »republiko«. Vse, kar je lepega traja malo časa. Prišli so Nemci, podrli republiko in odpeljali Kralja (gospodarja pri Kraljevih). Tako za sedaj nimajo v Ligu, ne kralja ne republike.

*

Tudi to se je zgodilo takrat: tovariš Rude (vodnik) je godel na harmoniko, in se brezskrbno veselil, zabavljal čez Nemce in se smejal. Kar naenkrat pa zasliši »Nemci! Nemci!« Pusti harmoniko in se zažene v beg čez drn in strn. Nič ni pomislil da je »vodnik« in da daje s tem slab zgled tovarišem.

Tekel je in tekel, prišel v domačo hišo in naravnost v posteljo. Tam se je pokril z rjuho rez glavo in ostal tako cel dan.

*

Partizani so nekoč srečali staro ženico, pa jo je eden nagovoril »Smrt fašizmu, mamka!« Mamka pa je bila že stara in seveda nekoliko gluha in zato ni prav dobro slišala kaj ji je ta fant rekel. »Seveda kaj lepega ko pa se tako resno drži kot pri velikonočnem voščilu« si je mislila dobra mamka in mu prijazno odgovorila: »Ja, ja. Hvala. Tudi Vam.«

*

Partizani pa so ti res brihtni: kakor hitro zakolješ prešiča, že pridejo po špeh. Zato pa ljudje pravijo »Smrt prešičem, špeh partizanom.«

Vesti iz Trsta in okolice

Tržaške oštrige so rajska jed

Po »imenitnih romanih« in revijah beremo sem in tja, da je ta ali oni grof, ameriški milijonar ali kak drug petičnež naročil v Cannesu, Monte Carlu, Nizzi in sličnih mestih (te povesti se dogajajo vse seveda pred to vojno) tudi jed iz ostrig in natakarji so mu jo prav drago zaračunali, saj oštrige so vendar delikatesa med delikatesami. Zanje veljajo posebna pravila, kako je treba jesti, kako srkati, za navadno plebejsko in nedenarno ljudstvo pa oštrige niso. Vsaj tako beremo še kje po zaprašenih modnih žurnalih. Ne vem, zakaj so Tržačani vedno jezni, kadar jih kdo zunaj vpraša, kako je kaj s tržaškimi oštrigami. Neki Tržačan je zadnjič na podobno moje vprašanje samo grdo pogledal, se obrnil vstran in pljunil. Kaj se Tržačani morda sramujejo svojih oštrig, te sijajne in cenene jedi? Ne morem dobiti pravih informacij o oštrigah.

Zanašati se morem torej na staro pravljico: Ne jej oštrig v mesecih, ki imajo v svojem imenu glas »r«. Torej so oštrige užitne samo v mesecih maj, junij, julij in avgust, po vseh pravilih je torej sedaj tudi tržaškim oštrigam odklenkalo.

Resnica pa je ta, da so tržaške oštrige kljub vsemu zasmehovanju imenitne, čeprav v Trstu — niso salonske, restavracijska jed. Ko sem bil zadnjič v Trstu, sem hotel — po dolgih tridesetih letih — zopet poskusiti, kakšne so te slovite oštrige. Stopil sem k stojnici in naročil — eno oštrigo. Nikoli ne bom pozabil začudenih oči prodajalke. Vzel sem jo, namreč oštrigo, ne prodajalke, poskusil, da prav take so, kakor so bile l. 1914., posrkal, toda ker sem že prej kosil in me je nekoliko motil tudi okus, nisem več vzel druge. Vprašal sem za ceno, prodajalka me je premerila od vrha do tal in ni vedela, koliko naj računa. Zamahnila je z roko: »Nič!« No, prosit pa oštrig v Trst nisem prišel in sem zato ponudil njenemu možu eno ljubljansko »Dravo«. To je bilo presenečenje!

Oštrige so zame neljub spomin na dogodek pred tridesetimi leti. Tedaj smo se šli otroci iz Rojana kopat v Barkovlje, nazaj grede pa na skalovje ob morskem bregu — nabirat oštrige. Res niso bile takšne in tako velike, kakor one, ki jih prodajajo ribiči in ki jih javno pečejo na tržaških trgih in ponujajo kar s koši po javnih lokalih — vsaj včasih so jih, toda bile so resnične oštrige, prave užitne školjke, le bolj majhne, za podjetne otroke dobre, ribiči pa bi jih seveda pustili na miru.

Ves dan me je mati iskala po Trstu, kam sem se izgubil, nazadnje sem se le pritepel domov, s polno torbico teh užitnih školjk. Dobil sem jih seveda po hlačicah, toda zvečer je bil rižot iz mojih »oštrig« prav izvrsten. Zakaj vedno je tako pri otroški vzgoji: skrbi ne smeš povzročati, potepati se ne smeš, tudi po Trstu ne, nabirati školjke, to se pravi oštrige, pa je dovoljeno, čeprav so majhne.

Res je, v Trstu sem se prepričal, da romani in elegantne novele lažejo, v Trstu so oštrige najbolj navadna, najbolj okusna, najbolj cenena, neracionirana in najbolj tečna hrana, seveda le tedaj, kadar so! Zavidam Tržačane zanjo!

C. K.

*

Mobilizacija delovnih moči

Vrhovni komisar za operacijsko področje jadransko Primorje je v skladu z lastno naredbo štev. 8 z dne 23. nov. 1943. odredil poziv vseh mož od 16. do 60. leta, ki bivajo na tržaškem ozemlju, da se jih porabi za dela vojnega značaja. Urad za nameščenja bo razposlal mobilizacijske pozive, pričenši pri najmlajših. Kdor bo dobil pozivnico, se bo moral javiti na mestu, ki je navedeno na jej. S seboj mora prinesti: žlico, vilice, nož, posodo, kozarec, brisačo, vsaj eno odejo, delavsko obleko in po možnosti močne čevlje in živež za en dan.

Vpoklicani bodo zaposleni za dobo približno štirih tednov. Imeli bodo 50 lir na dan, stanovanje in zadostno hrano. Za vso dobo njih vpoklica bodo delodajalci morali vnaprej dajati jim njihovo plačo (razen pristojbin za vpoklicane), ako so uradniki, dočim bodo vsi prejemali zakonska družinska nakazila. Delavstvu, ki ne spada med uradništvo, bodo izplačane tudi pristojbine za vpoklicance.

Vpoklicanim ni treba javiti ničesar na aprovizacijski urad.

Kdor se odtegne tej dolžnosti, bo kaznovan po zakonu.

KMETIJSTVO

Za varstvo gozda

Kadar izbruhne večja bolezen ali poškodba v gozdu, jo je težko zdraviti in gozd rešiti. Vsi pripomočki prihajajo po navadi prepozno in močno napaden gozd je skoraj vedno zapisan smrti. Posekati ga morajo slej ali prej do golega, če se sekanje sploh še izplača. Poglavitno zdravilo proti vsem škodam je pravilno vzgajanje in negovanje gozda, kakor zahteva narava in kraj.

Nevarnost bolezni in poškodb zmanjšamo in omejimo, če pazimo, da bo naš gozd vedno dobro očiščen in bo pospravljena v njem vsa nepotrebna navlaka. Sušice, bolna, pohabljena, polomljena in obtolčena drevesa moramo, kakor hitro je le mogoče, spraviti iz gozda, ker so leglo raznih bolezni. Po tleh ne smemo puščati odlomljenih ali odsekanih vrbačev in vej. Gozdnih tal, ki so na gosto pokrita s suhim vejevjem in treskami, ne more doseči naravno semenje, ki ga sicer gozd trosi radodarno. Tudi požari se po taki šari zelo hitro širijo in se ne dajo lahko pogasiti. Koder leže ostanki iglastega drevja, se zaredi zelo rad lubadar in drug mrčes.

Kadar sekaš v gozdu, ne jemlji iz njega najprej najlepša in najbolj zdrava drevesa Ravno nasprotno je treba ravnati. Prvo, kar moraš izkoristiti, so slaba in hirajoča drevesa. Šele potem pride na vrsto zrelo drevje.

Pri podiranju pazi dobro, da padajoče drevje ne polomi in rani sosednih dreves. Kadar se to vseeno zgodi, moraš posekati še ona drevesa, ki so jim bili odlomljeni vrhovi ali ki so bila na kak drug način močno ranjena ali obtolčena. Če taki pohabljenci ostanejo v gozdu, postanejo gnezda, iz katerih se širijo bolezni na vse strani.

Tudi čas za sekanje je treba izbrati tako, da čim bolj obvarujemo poškodb ono drevje, ki ostane v gozdu in posebno mladi naraščaj. Najugodnejše vreme je pozimi, kadar leži sneg in ni prehudega mraza. Prav tako je važen čas, ko se spravlja les iz gozda. Tudi za to je najbolj priporočljiva zima s snegom.

In še nekaj je važno, da obvarujemo gozd pred škodo. Po kmetskih gozdovih se potikajo najrazličnejši ljudje, odrasli in otroci, ki nabirajo gobe, jagode, mravlinčna jajca, zdravilna zelišča in vse mogoče. Nikdo jih ne nadzoruje, in zaradi tega nastane mnogo škode, četudi bolj iz nepremišljenosti in nevednosti, kakor namenoma. Zato posečaj svoj gozd pogosto in imej odprte oči za vse, kar se v njem godi.

Vzgajajmo mešane gozdove, ki bo v njih razno drevje iglavcev in listovcev. S tem najbolje branimo gozd proti največjim sovražnikom: mrčesu, boleznim in ujmam.

Vzgajajmo le tako drevesne vrste, ki so primerne krajevnim razmeram.

Ne izkoriščajmo stelje nad dovoljeno mero!

Ne puščajmo živino v gozd na pašo, kjer je mlad naraščaj in koder mladovje še ni odraslo tako visoko, da ga žival ne more doseči.

Proti sosedom moramo braniti svoj gozd z dobro označeno mejo. Paziti moramo, da nikdo ne moti naše lastninske pravice in da si ne prilasti sveta ali kake pravice (n. pr. poti) na našem posestvu.

Skrbeti je treba, da delavci pri sekanju pravilno ravnajo, da ne delajo škode pri sekanju, zlaganju in spravljanju lesa. Posebno pri spravilu je treba gledati na to, da gozdna tla ne trpe škode. Pri spuščanju po strmih bregovih se kvari les, ki ga spravljamo, v bližini stoječe drevje se močno obtolče, tla pa dobijo rane, ki se dolgo ne zacelijo.

Ne uničujmo ptic in živali, ki nam pomagajo braniti gozd pred mrčesom! Žolne in detli na primer dolbejo v debla globoke luknje in s tem napravljajo lesu precejšnjo škodo. Vendar bi bilo čisto napak, če bi jih preganjali. Kajti hranijo se z žuželkami, ki so največji gozdni škodljivci in s tem mnogo več koristijo, kakor škodujejo.

Gospodarske

Oboroževalna podjetja pod zemljo

Neki nemški ilustrirani časopis je nedavno objavil prve slike o nemških oboroževalnih podjetjih, ki obratujejo pod zemljo. V tej zvezi poročajo listi, da so taka podjetja nedosegljiva za sovražne bombe in so obenem dokaz neumornega nemškega oboroževanja. So podjetja, ki so nameščena v umetnih velikih jamah pod visokimi gorami. Taka podjetja obratujejo noč in dan. Za gradnjo so si izbrali taka mesta, kjer je bilo mogoče zgraditi jame v živi skali. Tako ni bilo treba sten obzidati, temveč je zadostovalo, da so zbetonirali tla in postavili stroje. Tudi pisarniški prostori z direkcijo so nameščeni pod zemljo.

Zaloge pšenice

Po ugotovitvah ameriškega kmetijskega urada so znašale 1. julija t. l. (ob prehodu v novo gospodarsko leto) zaloge pšenice v štirih največjih izvoznih državah le 117 milijonov bušljev nasproti 575 milijonom pred enim letom. Zaloge v teh štirih izvoznih državah predstavljajo pretežni del svetovnih rezerv žita. Tako občutno nazadovanje ni bilo zabeleženo še v nobenem letu. Pripisati pa je to nazadovanje ogromno narasli potrošnji pšenice v Zedinjenih državah, kjer so v lanskem letu trošili znatne količine pšenice ne samo za prehrano, temveč tudi za pitanje svinj, za proizvodnjo alkohola in zlasti za proizvodnjo umetnega kavčuka.

Pridobivanje mineralnega olja v Španji

Iz Madrida poročajo, da so v bližini Tangerja dogradili prvo tvornico za pridobivanje mineralnega olja iz oljnega škriljevca, ki ga kopljejo v bližini. Tvornica bo pridobila iz tega škriljevca na leto 4000 ton pogonskega goriva.

Dobra letina v Srbiji

Kakor poročajo iz Beograda, je žitna letina v Srbiji in v Banatu končana in se je pričela obvezna oddaja presežkov. Pšenična letina je prav dobra, le jaro žito je srednje dobro obrodilo. Prav dobro kaže tudi koruza.

Odgovorni urednik. Dr. Milan Komar - Gorica

Nikdar brez „tebe"!

AJ ADRIA ILLUSTRIERTE

Danes nova!

Na srebrni obli

Jerzy Żulawski: 38

Sedel sem poleg Petra na bregu, togoten, obupan in se trmasto oziral po vodi. Po njej je tu in tam plaval mah, sicer pa je bila ravna in gladka. Noben vetrček ni vzvalovil gladine. Ugibal sem, kako se je moglo izpod nebo v tako kratkem času zliti toliko vode in kedaj se odteče voda, da poiščeva nesrečneža, ki sta utonila — o tem nisem več dvomil — ko sem opazil, da plava mah po vodi precej hitro in ves v isto smer. Očividno ga je nosila s seboj struja, kar je bilo znak, da si je voda že utrla izhod iz kotline. Pomiril sem se nekoliko ob misli, da bo voda kmalu odtekla in da ne bo treba sedeti dolgo tu in čakati v strašni negotovosti. Hotel sem se prepričati, da se ne motim, zato sem se podal ob bregu jezera k nasproti ležeči strani, kamor je po vsem videzu sodeč tekla voda.

Hodil sem ob bregu in morda prvikrat z vso jasnostjo začutil, kako draga mi je ta ženska in sako grozen udarec bi bila zame njena smrt... V srcu mi je še tlela iskrica nade, da je živa, zato sem tekel ob jezeru, kakor da njena rešitev zavisi od tega, ali dospem pravočasno do odtoka vode ali ne.

Bil sem prehudo vzviharjen, da bi bil mogel trezno preudariti svoja dejanja. Nejasno sem se zavedal, da moje življenje brez te nemoje ženske in brez tega nemojega otroka nima nobene vrednosti več. Vse bi ji bil žrtvovae, tudi svoje hrepenenje po njej, samo da bi jo mogel rešitil... Kdo ve, ali ne posluša usoda tu in tam skritih človeških obljub...

Dvanajst ur sem že taval ob vodi, ko me je na mojem pohodu zadržala reka, ki se je po nalivu razlila v sotesko, katere dotlej še nismo bili opazili, pa je bila izhod iz naše kotline proti neznanim pokrajinam. Lačen, upehan sem se zgrudil na breg, ne da bi vedel kam in kod.

Kako brezglavo je bilo moje tavanje, se je izkazalo šele sedaj. Do kraja obupan sem se zleknil po še mokrem mahu in strmel v nebo, ki je bilo ravno tako mirno, bledo kakor pred peklenskim sončnim mrkom.

Takrat se mi je zazdelo, da me nekdo kliče po imenu. Planil sem pokonci in napel ušesa. Glas me je poklical znova. Onkraj soteske, ki je po njej bučala voda, sem zagledal Marto. Z eno roko je držala otroka, z drugo mi je dajala znamenje. Obšla me je tako nora radost, da sem planil v reko, jo prebredel in se znašel pred Marto na onem bregu. Glas mi je zadrgnilo v grlu, zato sem brez besed začel poljubovati njene roke. Ni mi branila, tudi ona je bila na moč razburjena.

»Prijatelj, moj dragi, dobri prijatelj,« je šepetala z bledimi, nasmejanimi ustnicami.

Potem mi je jela pripovedovati, kako se ji je ob povodnji, ki je vdrla v šotor, posrečilo z otrokom in najbolj dragocenimi rečmi rešiti se v naš voz, ki je stal v bližini. Neprodušni voj, ki smo mu pobrali vse nepotrebne, težke dele, je bil tolikanj lahak, da se je obdržal na vodi, ki je čezdalje huje naraščala. Med grmenjem in bliskanjem je plaval po vodi kakor Noetova barka, ki ji je bil tembolj podoben, ker je rešil človeški rod na tem svetu pogube.

Martin položaj pa nikakor ni bil zavidanja vreden. Ker ni mogla krmariti svoje zasilne barke, je bila predana samovolji valov in viharjev, ki so premetavali njen voz, kakor lupino, ki jo je navdal ob katastrofi, se je pridružila še skrb za najino usodo in popolna negotovost, kako se stvar izteče. Po nalivu, ko je voda nehala naraščati, je Marta opazila, da je bila voz pograbila posebna struja in da ga nese s seboj. Nevarnost je bila, da ga strmoglavi v kako brezno ali pa odloži v neznanem, oddaljenem kraju, kjer bi ga ne bilo moči najti.

Oddahnila se je šele, ko so se po nekaj grah pokazali iz upadajoče vode posamezni holmiči. Poskušala je zakrmariti s svojo barko na kako pobočje, pa ji ni uspelo. Že je slišala vodo, ki je bobnela skoz sotesko, kjer odnese skoznjo kdo ve kam daleč, sem jo našel, že je mislila, da ja ko je voz na srečo zadel ob kleč, ki je molela iz vode nad prepadom. Izkoristila je trenutek, vrgla skozi odprto okno konopec okoli te kleči in voz je obstal. Ko sem jo našel, je bila nevarnost že mimo, kajti voda je bila že odtekla in njena barka je obtičala na kopnem.

Čez nekaj ur so ležale po kotlini samo še majhne mlakuže. Podobne so bile srebrnim zrcalom sredi zelenih okvirjev.

Petra sta pripeljala k nama psa, ki sta me našla po sledi. Pomembno naju je ošinil s pogledom in začel brez besed pregledovati v vozu rešene zaloge in orodje. Čuden človek ta Peter! Tu živim z njim že enajst let, pa mi je še vedno zagonetka njegova narav, ki je svojevrstna mešanica poguma, požrtvovalnsti, odločnosti in strasti, razven tega pa samoljubja, zavisti, potuhnjenosti in godrnjaštva. Vem le to, da je docela nepreračunljiv.

Hudourje nas je hudo prizadelo. Povodenj nam je pobrala mnogo potrebnih, nenadomestljivih predmetov! nekaj smo jih našli, ko smo mukoma pretaknili vso okolico. Šotora, ki ga je voda odnesla, pa nismo več našli. Vsa sreča, da je bila spričo bližnjega odhoda večina naših reči že v vozu. Povodenj pa nam je vendarle storila pomembno uslugo: odtekajoča voda nam je pokazala smer, kamor nam je kreniti. Naš sklep je bil na moč preprost: če je voda tako naglo odtekla, nas soteska brez dvoma privede do niže ležečih pokrajin, kjer bodo najbrže večja zbirališča vode, veliso jezero ali morje, potemtakem tudi obrežja z dežjem in življenjem.

Vse je bilo nared že davno pred dnevom, ki smo ga določili za odhod. Voz nas je čakal ob izhodu soteske, ki se je orpiralo pred nami kakor vrata v novi svet. Treba je bilo le še pognati električni motor s pomočjo akumulatorjev, ki smo jih bili napolnili ob našem veenem ognju. Dobršen del poti smo si bili že ogledali, ko smo se peš spustili v sotesko. Pot ni bila kaj prida, ker jo je bila voda razkopala, a vseeno smo mogli kreniti tod, ne da bi se izpostavljali prehudim naporom. (Nadaljevanje sledi.)